

การพัฒนากิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน เรื่อง การออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดก
ทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา
สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา

The Development of Blended Training Activities on the Instructional Design in Local
Art and Culture Heritage Conservation According to Teachers Council's Teaching
Professional Competency Assessment Criteria for Pre-Service
Teachers: Social Studies Program

ปรัชญา เหลืองแดง*

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี*

Pratchaya Luangdaeng*

Faculty of Education Kanchanaburi Rajabhat University*

Corresponding author E-mail: pratchaya_ld@kru.ac.th

(Received: June 19, 2024; Revised: July 17, 2024; Accepted: July 24, 2024)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม จำนวน 5 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ โดยใช้การเก็บข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสาร และการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัย พบว่า ในสภาวะการณ์ปัจจุบันนโยบายทางการศึกษาชาติ ระบุให้ภารกิจสำคัญของครู และสถานศึกษา ต้องมีการอนุรักษ์ สืบสาน และทำนุบำรุงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นโดยนำมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษา ครูสังคมศึกษาจึงต้องมีความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้บางข้อของสมรรถนะทางวิชาชีพครู ด้านการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน ตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2564 ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการฝึกอบรม คือ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา ของนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา จำนวน 10 พฤติกรรมบ่งชี้ กำหนดระดับคุณภาพ 5 ระดับ ตามเกณฑ์การประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา แนวทางการพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานที่เหมาะสมจะต้องคำนึงถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาที่เน้นการเรียนรู้จากการเชื่อมโยง ประสบการณ์ การนำตนเอง และงานในหน้าที่

คำสำคัญ: กิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน, มรดกทางศิลปวัฒนธรรม, นักศึกษาวิชาชีพครู,
สมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา

Abstract

This research seeks to examine fundamental information regarding the design of teaching and learning for the preservation of local cultural heritage, in accordance with the Teachers Council of Thailand's framework for evaluating the professional competence of social studies educators. The research utilized a focus group comprising five specialists, selected through a targeted selection process. The qualitative method involved data collection through document synthesis and focus group talks. The instruments for data gathering included data recording sheets and interview guidelines. The data were examined by content analysis and inductive analysis.

The research findings indicate that the existing national education policy mandates that the primary responsibility of educators and educational institutions is to preserve, perpetuate, and sustain local cultural heritage by integrating it into educational management. Consequently, social studies educators must possess the ability to develop instructional strategies that promote the preservation of local cultural heritage, aligning with specific indicator behaviors of professional competence as outlined in the 2021 Teacher Professional Standards regarding work performance and conduct. The objective of the program is to enhance the capacity to construct educational experiences for the preservation of local cultural heritage in accordance with the Teachers Council of Thailand's framework for evaluating social studies teacher professional competence based on 10 indicator behaviors. Five tiers of quality are established based on the Teachers Council's standards for assessing teacher professional competence. Effective recommendations for creating blended training events must consider the learning methodologies of higher education students, which prioritize experiential learning, self-direction, and professional responsibilities.

Keywords: Blended Training Activities, Local Art and Culture Heritage, Pre-Service Teachers, Teachers Council's Teaching Professional Competency

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมโลกปัจจุบันมีแนวคิดเกี่ยวกับการรักษาและธำรงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านระบบการศึกษาโดยใช้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งนับว่าเป็นภารกิจสำคัญในวงการศึกษา หรือที่เรียกว่า “Heritage Education” (Council of Europe Portal, 2021) เมื่อพิจารณาในกรอบด้านการศึกษาของไทย ภารกิจและความมุ่งหมายในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นยังเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐพยายามวางแนวทางในระดับนโยบายให้บรรลุผลเช่นเดียวกัน ดังปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ได้ระบุไว้ชัดเจนในทางนโยบายให้สถานศึกษาบูรณาการศิลปวัฒนธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้และวิถีชีวิต เพื่อสร้างความรักและความภาคภูมิใจในชุมชน อันนำไปสู่การสืบสานศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิดในการใช้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความตระหนักในอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตนเอง ผ่านการศึกษาและการจัดการเรียนรู้

ในระดับสากลการใช้เทคโนโลยีแบบผสมผสานในการจัดการเรียนรู้นั้น นับเป็นแนวทางหนึ่งที่ตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนประเทศด้วยนวัตกรรม ปัญญา เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพประชากรในประเทศให้มีความรู้และทักษะในการพัฒนาประเทศ

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 และกรอบแนวคิด SDGs 4 ที่มุ่งการสร้างความเป็นพลเมืองโลก โดยจะต้องดำเนินการจัดการศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

การออกแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น คือ วิธีการในการพัฒนาความรู้ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติ ที่เป็นพื้นฐานสู่การสร้างคุณลักษณะและพฤติกรรมในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ในท้องถิ่นของนักเรียนในสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับบริบทเนื้อหา สารวิชา และบริบทท้องถิ่น ซึ่งแนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นมาจากหลักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ประกาศคณะกรรมการอำนวยการทดสอบเพื่อขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู เรื่อง หลักเกณฑ์วิธีการ และเครื่องมือทดสอบและประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู ด้านการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน ตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2564 (2564) ยังได้กำหนดให้การจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการการอนุรักษ์และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น อันหมายถึงวิธีการหลอมรวมความรู้ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติ ที่เป็นพื้นฐานสู่การสร้างคุณลักษณะและพฤติกรรมในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของนักเรียนในสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับบริบทเนื้อหา สารวิชา และบริบทท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งในพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะทางวิชาชีพทั้ง 3 ด้าน คือ สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ สมรรถนะด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน และ สมรรถนะด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณของวิชาชีพ การส่งเสริมสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการที่สถาบันการผลิตครูสามารถผลิตนิสิตนักศึกษาที่มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพครูได้นั้น จะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงคุณภาพของสถาบันการผลิตครู และเป็นการการันตีเพื่อให้องค์กรและหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ เกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจในการผลิตครูของสถาบันนั้น ๆ (นริศรา เสือคล้าย, 2566)

การจัดการเรียนเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นในสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนมักนำไปสอดแทรกกับสาระประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม อย่างไรก็ตาม ภาพรวมของการจัดการเรียนรู้สาระต่างๆ ในวิชาสังคมศึกษา จากงานวิจัย ของ ดร.ณิ จาปาทอง (2560) พบว่า ครูยังคงเน้นการเรียนการสอนแบบบรรยาย โดยสอนตามหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์เป็นหลัก การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการยังทำได้น้อย และวัดและประเมินผลด้านความรู้ความจำ เป็นหลัก ในขณะที่ ที่ประชุมวุฒิสภา (2566) ได้กล่าวถึงแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ในมิติด้านการศึกษาว่า สิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นและจบสิ้นเพียงวันเดียว การจัดการศึกษาเพื่อเรียนรู้คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่เรียกว่าการศึกษา ควรจะมีอยู่ในแผนการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย สิ่งเหล่านี้จะเกิดประโยชน์ ทั้งในด้านการศึกษาและเศรษฐกิจ ในปัจจุบัน การหลอมรวมทั้งการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณค่าและทักษะกระบวนการต่าง ๆ ผ่านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นในระบบการศึกษา จึงนับเป็นสมรรถนะที่นักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาต้องได้รับการพัฒนา เพราะครูสังคมศึกษาถือได้ว่าเป็นผู้มีส่วนอย่างมากในการประยุกต์ใช้ และบูรณาการระหว่างเนื้อหาสาระการเรียนรู้ หลักการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น และหลักการออกแบบการจัดการเรียนการสอนเข้าไว้ด้วยกัน (ปรัชญา เหลืองแดง, 2565)

ในบทความวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ในประเด็นแนวคิดของการพัฒนา กิจกรรม และผลลัพธ์อันพึงประสงค์ของกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ซึ่งเป็นการศึกษาในระยะที่ 1 ของโครงการวิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาและพัฒนา กิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน เรื่อง การออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความนี้นำเสนอการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 ของโครงการวิจัย ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Research: R1) ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การเก็บข้อมูลจาก การสังเคราะห์เอกสาร และการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล และ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลจากแหล่งเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อยืนยันข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งเอกสาร เป็นการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมอบรมแบบผสมผสาน แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น และกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่ม เป็นการศึกษาด้วยการสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา และบริบทของท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสนทนากลุ่ม โดยนำผลการศึกษาที่ได้มา กำหนดผลลัพธ์อันพึงประสงค์ของกิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน เรื่อง การออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากแหล่งเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

3.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้การวิจัย

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา และบริบทของท้องถิ่น จำนวน 5 คน โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Non-probability) โดยมีเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญดังนี้ 1) มีประสบการณ์การทำงานด้านการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมและด้านการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นกาญจนบุรีอย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป 2) มีความรู้ด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นกาญจนบุรี 3) มีความรู้ด้านศาสตร์ทางสังคมศึกษา และ 4) สามารถพัฒนากิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสานได้

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ในการสนทนากลุ่ม มีขั้นตอนในการพัฒนาดังนี้

3.3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อตั้งประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม

3.3.2 กำหนดคำจำกัดความและลักษณะผลงานที่แสดงถึงความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา ของนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาจากการศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.3.3 กำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม และจัดทำแบบสัมภาษณ์

4. ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน เรื่อง การออกแบบการเรียน การสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา สำหรับ นักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา สามารถสรุปเป็น 3 ตอน ตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย คือ ผลการสังเคราะห์ข้อมูลจาก แหล่งเอกสาร ผลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และ ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของกิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งเอกสาร สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ทั้งหมด 5 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 ความสำคัญของการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม พบว่า แผนพัฒนาการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้ระบุไว้ชัดเจนในทางนโยบายให้สถานศึกษาบูรณาการศิลปวัฒนธรรมเข้ากับ กระบวนการเรียนรู้และวิถีชีวิตเพื่อสร้างความรักและความภาคภูมิใจในชุมชน อันนำไปสู่การสืบสานศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม กรมศิลปากร ได้กำหนดท้องถิ่นเชิงวัฒนธรรมของไทยเป็น 4 ภาค อันประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และ ภาคใต้ ซึ่งทั้ง 4 ภาคนี้ต่างมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สามารถบ่งบอกถึงพัฒนาการของท้องถิ่น และในขณะเดียวกันก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของมรดกสำคัญของชาติ ซึ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ สามารถจำแนกได้ 6 ประเภท คือ คือ 1) หลักฐานแห่งอดีต 2) ความเชื่อ 3) วรรณกรรม 4) ประเพณี 5) ศิลปะหัตถกรรม 6) ดนตรี การแสดง การละเล่น เครื่องดนตรี จากความสำคัญของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและนโยบายทางการศึกษา จึงเป็นภารกิจสำคัญของครู และสถานศึกษา ที่จะต้องมีการอนุรักษ์ สืบสาน และทำนุบำรุงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยนำมรดกทาง ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษา ซึ่งการอนุรักษ์ หมายถึง การสงวน รักษาสภาพไว้ให้คงเดิม ที่ต้องมาพร้อมกับการพัฒนา คือ การทำให้ดีขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดีกว่า การอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ในท้องถิ่น ตามบทบาทและหน้าที่ของครูสังคมศึกษา จึงเสมือนกับการอนุรักษ์องค์ความรู้ทางมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ให้คงอยู่ ผ่านการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน แม้จะเป็นไปในลักษณะของการพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ แต่ในขณะเดียวกัน ก็ถือเป็นการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาด้วย การเรียนเพื่อจัดกิจกรรมการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรม จะสร้าง ความผูกพัน และการเห็นความสำคัญ คุณค่าของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้กับผู้เรียน ซึ่งก็ถือเป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิด จิตสำนึกการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทางหนึ่ง

ประเด็นที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมอบรมแบบผสมผสาน พบว่า การเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน เป็นการเรียนรู้ ที่ไม่จำกัดแค่ในชั้นเรียนต้องอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องในหลากหลายทาง กิจกรรมการอบรมแบบผสมผสานเป็นวิธีการ หรือ รูปแบบหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติ โดยอาศัยเทคโนโลยีที่ หลากหลาย ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบเผชิญหน้ากันและแบบออนไลน์ การเรียนรู้ หรือการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับ มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นทั้งการอนุรักษ์และพัฒนา จึงควรที่จะต้องนำลักษณะการเรียนรู้ สื่อ ที่บูรณาการ เทคโนโลยีเช่นนี้เข้าไว้ด้วยกัน สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมการอบรมแบบผสมผสานให้กับนักศึกษาวิชาชีพครู คือ องค์ประกอบของการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ประกอบด้วย บุคคล กรอบหลักสูตรการอบรม และสิ่งสนับสนุนในการ ฝึกอบรมซึ่งประกอบรวมเป็นแผนการฝึกอบรม

ประเด็นที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา พบว่า การพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครู จะต้องคำนึงถึง วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นวัยผู้ใหญ่ การเรียนรู้จะต้องตอบสนองความต้องการ สถานการณ์ การวิเคราะห์ประสบการณ์ การนำตนเอง และความแตกต่างระหว่างบุคคล มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนแนวคิด ก่อนที่นำมาสู่การปฏิบัติ

ประเด็นที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น พบว่า บทบาทของครูสังคมศึกษา ในทางการจัดการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ครูสังคมศึกษาต้องมีความสามารถ ในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ประกอบด้วย ด้านที่ 1 ความสามารถในการ คัดเลือกมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ด้านที่ 2 ความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดก ทางศิลปวัฒนธรรม ด้านที่ 3 ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ด้านที่ 4 ความสามารถในการต่อยอดและพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ประเด็นที่ 5 กรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา พบว่า ความสามารถในการออกแบบ การเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นทั้ง 4 ด้าน เมื่อพิจารณาในพฤติกรรมบ่งชี้ของสมรรถนะ ทางวิชาชีพครู ด้านการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน ตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2564 พบว่า มีความสอดคล้อง และ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเกี่ยวข้อง ถึง 10 พฤติกรรมบ่งชี้ ด้วยกัน จาก 40 พฤติกรรมบ่งชี้ การพัฒนากิจกรรมฝึกอบรม แบบผสมผสาน เรื่อง การออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมิน สมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา จึงถือเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาครู และเป็นการสร้างสรรค์การเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ให้กับผู้เรียน อันเป็นเป้าหมายที่พึงบรรลุตามแผนการศึกษาแห่งชาติคุรุสภา และ พันธกิจของมหาวิทยาลัยในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จาก การสนทนากลุ่มตามประเด็นการสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐาน ทั้งหมด 11 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 การออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการ ประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา มีความสำคัญทั้งในการจัดการเรียน การสอนสังคมศึกษาของนักศึกษาครูโดยตรง และยังมีมีความสำคัญต่อการปฏิบัติตนตามการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของ คุรุสภา

ประเด็นที่ 2 สถานศึกษามีความมุ่งหวังว่าความรับผิดชอบด้านการอนุรักษ์และทำนุบำรุงมรดกทาง ศิลปวัฒนธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นความรับผิดชอบและหน้าที่โดยตรงของครูกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ ดังนั้น นักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทั้งในแง่ของหลักการ และการปฏิบัติจริงเพื่อความพร้อมต่อ การปฏิบัติงานครู

ประเด็นที่ 3 นักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาที่อยู่ในระหว่างการศึกษาระดับชั้นปีที่ 1-3 อาจได้รับความรู้ด้านเนื้อหา เกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นบางส่วน แต่ยังขาดความรู้ในส่วนของการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์

ประเด็นที่ 4 นักศึกษาที่อยู่ระหว่างการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา หากได้รับการเพิ่มพูนความรู้และ สามารถนำความรู้ในด้านของเนื้อหา มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น หลักการอนุรักษ์ และหลักการจัดการเรียนการสอนไป ประยุกต์ใช้ได้จะช่วยลดภาระงาน และยังสามารถสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา รวมทั้งกรอบการประเมินสมรรถนะ ทางวิชาชีพครูของคุรุสภา

ประเด็นที่ 5 สามารถนำพฤติกรรมบ่งชี้อยู่ของแต่ละตัวบ่งชี้ของสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภาทั้ง 3 ด้าน มาปรับประยุกต์ใช้ หรือเป็นแนวทางในการประเมินความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดก ทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาได้ เนื่องจากมีความสอดคล้องและครอบคลุมตามประเด็น ในการประเมิน

ประเด็นที่ 6 การประเมินผลควรเป็นการประเมินจากผลงาน ชิ้นงาน หรือนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้น จากการศึกษาปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกรอบแบบผสมผสาน

ประเด็นที่ 7 การฝึกอบรมแบบผสมผสานควรเริ่มจากการฝึกอบรมในชั้นเรียนก่อนเพื่อชี้แจงรายละเอียดในภาพรวม จากนั้นจึงเป็นการอบรมในระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ และควรมีการสรุปผลในการอบรมครั้งสุดท้ายซึ่งอาจจัดในรูปแบบออนไลน์ หรือในชั้นเรียน

ประเด็นที่ 8 ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมควรกำหนดให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับช่วงเวลาที่นักศึกษาจะสามารถเข้ามาใช้งานระบบการฝึกอบรมได้ ทั้งนี้ควรกำหนดให้ตรงกับช่วงเวลาที่นักศึกษาจะต้องไปฝึกปฏิบัติการภาคสนาม หรือการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

ประเด็นที่ 9 กลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมการฝึกอบรมควรเป็นกลุ่มนักศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเป็นพื้นฐานมาบ้างแล้ว ในระดับที่สามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และโครงการได้

ประเด็นที่ 10 ในการฝึกอบรมผู้วิจัยต้องออกแบบระบบการอบรมที่สามารถเข้าไปตรวจสอบความคืบหน้าหรือความเข้าใจในบทเรียนหรือแบบฝึกปฏิบัติการของนักศึกษา

ประเด็นที่ 11 ในการฝึกอบรมจะต้องมีการถอดบทเรียนจากผู้มีส่วนร่วมเพื่อให้ข้อมูลสะท้อนกลับจากการปฏิบัติการซึ่งอาจจะบ่งชี้ในกิจกรรมขั้นสุดท้ายของการฝึกอบรม ซึ่งถือเป็นการประเมินตนเองของนักศึกษาไปในตัว

ตอนที่ 3 การกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน พบว่า จุดมุ่งหมายของกิจกรรมฝึกอบรม คือ การส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา ของนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา แผนการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ควรประกอบด้วยวัตถุประสงค์ เนื้อหา/สื่อ กิจกรรมฝึกอบรม และการประเมินผล การกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ควรพิจารณาจากผลการสังเคราะห์เอกสารและความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจากการสนทนากลุ่มใน ร่วมกับ พฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา ของนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา จำนวน 10 พฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

ข้อที่ 1 สามารถวิเคราะห์ความสอดคล้องของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นกับสาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษา อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ พฤติกรรมบ่งชี้ประกอบด้วย

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องระหว่างมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น สาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการเรียนรู้
- 2) แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องระหว่าง ทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น สาระการเรียนรู้กับตัวชี้วัด
- 3) แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องระหว่างมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นสาระการเรียนรู้กับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
- 4) แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องระหว่างมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น สาระการเรียนรู้กับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ข้อที่ 2 สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่แสดงถึงการเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้ กับหลักการทำนุบำรุง การปลูกฝัง และการสืบทอด มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญา รู้คิดและมีความเป็นนวัตกร พฤติกรรมบ่งชี้ประกอบด้วย

- 1) เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ระบุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรม สื่อ วิธีการและเครื่องมือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงหลักการทำนุบำรุง การปลูกฝัง และการสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

2) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ กับหลักการทำงานบำรุง การปลูกฝัง และการสืบทอด มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

3) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม ที่เชื่อมโยงหลักการทำงานบำรุง การปลูกฝัง และการสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

4) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียน คิดวิเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง ที่เชื่อมโยงหลักการทำงานบำรุง การปลูกฝัง และการสืบทอด มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

5) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ ชิ้นงาน ที่เชื่อมโยงหลักการทำงานบำรุงการปลูกฝัง และการสืบทอด มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ข้อที่ 3 สามารถจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์ให้เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญา รู้คิดและมีความเป็นนวัตกรโดยมีการวัดและประเมินผล สะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีทิศทางในการพัฒนาต่อ พฤติกรรมบ่งชี้ประกอบด้วย

1) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์ที่ประกอบด้วย ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุปให้เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ระบุถึงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรม สื่อ วิธีการและ เครื่องมือการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้

2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

3) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำ กิจกรรม

4) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์ที่เน้นให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง

5) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์ที่เน้นให้ผู้เรียนคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ชิ้นงาน

ข้อที่ 4 สามารถ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลในการจัดการ เรียนรู้ เช่น CAI, Google Classroom, Kahoot เป็นต้น สู่กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์ พฤติกรรมบ่งชี้ประกอบด้วย

1) ไม่ใช้หรือใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นตัวอย่างประกอบการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์

2) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็น สื่อเสริมในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์

3) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นสื่อหลักในการ จัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์

4) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์

5) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ให้ข้อมูลย้อนกลับผลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

เชิงอนุรักษ์

ข้อที่ 5 สามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของการ สรุป นำเสนอจุดเด่น เสนอแนะ แนวทางการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นกับผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ พฤติกรรมบ่งชี้ ประกอบด้วย

1) ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นร่วมกับผู้อื่นได้

2) จัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นร่วมกับครูที่เลี้ยงได้

3) จัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นร่วมเพื่อนนิสิตนักศึกษาฝึก

ประสบการณ์วิชาชีพ

4) จัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นร่วมครูในโรงเรียน

5) จัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นร่วมผู้บริหารได้สำเร็จจุล่ง

ข้อที่ 6 สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือ กับชุมชนในการจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์ เช่น ประชาชน ชาวบ้าน หน่วยงานปกครองของท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน พฤติกรรมบ่งชี้ประกอบด้วย

1) มีการกำหนดแนวทางการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือกับชุมชน เช่น ประชาชนชาวบ้าน หน่วยงานปกครองของท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน

2) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน เช่น ประชาชนชาวบ้าน หน่วยงานปกครองของท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน

3) มีการดำเนินการร่วมมือกับชุมชน เช่น ประชาชนชาวบ้าน หน่วยงานปกครองของท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียนตาม แนวทางที่กำหนด

ข้อที่ 7 สามารถรายงาน การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง โดยเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสำคัญในฐานะใดฐานะหนึ่ง ได้แก่ 1) แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 2) วัฒนธรรมของชุมชน และ 3) เศรษฐกิจของชุมชน พฤติกรรมบ่งชี้ประกอบด้วย

1) มีการกำหนดแนวทางการศึกษา สภาพแวดล้อมของชุมชน

2) มีการดำเนินการศึกษา สภาพแวดล้อมของ ชุมชนตามแนวทางที่กำหนด

3) มีการรายงานผลการศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชน

ข้อที่ 8 สามารถรายงานการศึกษาเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นโดยเลือกศึกษาบูรณาการตามประเด็น ได้แก่ 1) แหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้านวัฒนธรรมของชุมชนและภูมิปัญญาในท้องถิ่น 2) การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่น ให้สะดวกต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พฤติกรรมบ่งชี้ประกอบด้วย

1) มีการกำหนดแนวทางการศึกษาด้านวัฒนธรรมของชุมชนและภูมิปัญญาในท้องถิ่น

2) มีการดำเนินการศึกษาด้านวัฒนธรรมของชุมชนและภูมิปัญญาในท้องถิ่นตามแนวทางที่กำหนดในข้อ 1

3) มีการรายงานผลการศึกษาด้านวัฒนธรรมของชุมชน และภูมิปัญญาใน ท้องถิ่น จำนวน 2 ประเด็น

ข้อที่ 9 สามารถนำมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นมาบูรณาการ ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ที่สอดคล้องกับสาระสำคัญ ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ ตามประเด็น ได้แก่ 1) องค์ความรู้ของวิทยากรด้านวัฒนธรรมของชุมชน และภูมิปัญญาในท้องถิ่น 2) องค์ความรู้ของประชาชนชาวบ้าน ด้านวัฒนธรรมของชุมชนและภูมิปัญญาในท้องถิ่น 3) องค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้าน วัฒนธรรมของชุมชนและภูมิปัญญาในท้องถิ่น และสามารถกำหนดผลงาน/ภาระงาน/ชิ้นงาน รวบรวมที่แสดงถึงการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของผู้เรียน พฤติกรรมบ่งชี้ประกอบด้วย

1) มีการกำหนดแนวทางการนำวัฒนธรรมของชุมชนและภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน

2) มีการดำเนินการบูรณาการมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนและภูมิปัญญาในท้องถิ่นตามแนวทางที่กำหนด ในข้อ 1

3) มีการรายงานผลการบูรณาการมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนและภูมิปัญญาในท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน

4) มีส่วนร่วมในการนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม อนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

ข้อที่ 10 ริเริ่ม วางแผน หรือ เป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา หรือ สิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึง ผลประโยชน์ของส่วนรวม เป็นสำคัญ โดยใช้หลักการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของครูสังคมศึกษาได้ พฤติกรรมบ่งชี้ประกอบด้วย

1) มีความเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2) เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา หรือสิ่งแวดล้อม

3) สามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ในการประเมินผลพฤติกรรมดังกล่าว กำหนดระดับคุณภาพ 5 ระดับ ตามการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู ตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2564 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พฤติกรรมบ่งชี้และระดับคุณภาพ

พฤติกรรม บ่งชี้	ระดับคุณภาพ				
	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
ข้อที่ 1	มีพฤติกรรมข้อ 1	มีพฤติกรรมข้อ 1-2	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-4	มีพฤติกรรมข้อ 1-4
ข้อที่ 2	มีพฤติกรรมข้อ 1	มีพฤติกรรมข้อ 1-2	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-4	มีพฤติกรรมข้อ 1-5
ข้อที่ 3	มีพฤติกรรมข้อ 1	มีพฤติกรรมข้อ 1-2	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-4	มีพฤติกรรมข้อ 1-5
ข้อที่ 4	มีพฤติกรรมข้อ 1	มีพฤติกรรมข้อ 2	มีพฤติกรรมข้อ 2-3	มีพฤติกรรมข้อ 2-4	มีพฤติกรรมข้อ 2-5
ข้อที่ 5	มีพฤติกรรมข้อ 1	มีพฤติกรรมข้อ 2	มีพฤติกรรมข้อ 2-3	มีพฤติกรรมข้อ 2-4	มีพฤติกรรมข้อ 2-5
ข้อที่ 6	มีพฤติกรรมข้อ 1	มีพฤติกรรมข้อ 1-2	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-3
ข้อที่ 7	มีพฤติกรรมข้อ 1	มีพฤติกรรมข้อ 1-2	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-3
ข้อที่ 8	มีพฤติกรรมข้อ 1	มีพฤติกรรมข้อ 1-2	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-3
ข้อที่ 9	มีพฤติกรรมข้อ 1	มีพฤติกรรมข้อ 1-2	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-4	มีพฤติกรรมข้อ 1-4
ข้อที่ 10	มีพฤติกรรมข้อ 1	มีพฤติกรรมข้อ 1-2	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-3	มีพฤติกรรมข้อ 1-3

5. สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอการสรุปอภิปรายผล โดยสรุปผลจากการวิจัยได้ว่าการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะทางวิชาชีพครูของครูสภา ที่นักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาคควรได้รับการพัฒนา ซึ่งการฝึกอบรมแบบผสมผสานเป็นรูปแบบการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนรูปแบบหนึ่งที่ผสมผสานการเรียนรู้แบบออนไลน์และการเรียนรู้ในชั้นเรียนเข้าไว้ด้วยกัน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติ ในการพัฒนา โดยจะต้องคำนึงถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้เข้ารับการบรรลุพฤติกรรมบ่งชี้ในการ อภิปรายผล ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล คือ ความสำคัญและสภาวะการณ์ปัจจุบันในการพัฒนา กิจกรรม ฝึกอบรมแบบผสมผสาน แนวทางการพัฒนา กิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน และ การกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของ กิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านความสำคัญ และสภาวะการณ์ปัจจุบันในการพัฒนา กิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสาน การอภิปรายผลส่วนนี้ผู้วิจัย นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 1 ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร มาอภิปรายร่วมกับผลการวิเคราะห์ ข้อมูลในตอนต้นที่ 2 ซึ่งเป็นผลที่ได้การสนทนากลุ่ม พบว่าผลการวิเคราะห์จากทั้ง 2 แหล่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยพบว่า ครูสังคมศึกษามีบทบาทต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นจากลักษณะและธรรมชาติของสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ความสามารถในการบูรณาการกิจกรรม หรือ การออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดก ทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่นักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาพึงได้รับการส่งเสริมและพัฒนา ทั้งในแง่ของหลักการ และการปฏิบัติจริง เพื่อความพร้อมในการปฏิบัติงานจริงในการทำงาน ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในส่วนนี้สอดคล้องกับ

แผนการพัฒนาศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ที่ได้ระบุไว้ชัดเจนในทางนโยบายให้สถานศึกษาดำเนินการศิลปวัฒนธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้และวิถีชีวิตเพื่อสร้างความรักและความภาคภูมิใจในชุมชน อันนำไปสู่การสืบสานศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ในปัจจุบันองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ยังให้ความสำคัญกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นซึ่งถือเป็นปัจจัยและองค์ประกอบพื้นฐานส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกด้วย (UI Green Metric Secretariat: 2022) ข้อมูลจากเอกสาร และการสนทนากลุ่มจึงเป็นภาพสะท้อนที่ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมผ่านการจัดการศึกษาอันเป็นประเด็นการพัฒนาที่หน่วยงานในภาคการศึกษาต้องผลักดันให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์โดยใช้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านสาระประวัติศาสตร์ ในกลุ่มสาระสังคมศึกษายังเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดสำคัญของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทย ที่ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม สร้างความตระหนักถึงคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้ โดยที่ประวัติศาสตร์เปรียบเสมือนกระจกที่ส่องให้เห็นสังคมมนุษย์ ที่มีพัฒนาการสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) การใช้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรมในปัจจุบัน ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ National Council for the Social Studies (2023) ซึ่งได้ปรับปรุงแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับสังคมศึกษาในปี 2566 โดยมุ่งเน้นให้มีการเรียนรู้แบบสหวิทยาการและหลักสูตรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรม และโบราณคดีอีกด้วย

ประเด็นที่ 2 แนวทางการพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ซึ่งจากการสนทนากลุ่มได้ข้อมูลที่ตรงกันว่า การฝึกอบรมแบบผสมผสานควรเริ่มจากการฝึกอบรมในชั้นเรียนก่อนเพื่อชี้แจงรายละเอียดในภาพรวม จากนั้นจึงเป็นการอบรมในระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ และควรมีการสรุปผลในการอบรมครั้งสุดท้ายซึ่งอาจจัดในรูปแบบออนไลน์ หรือออนไซต์ สอดคล้องกับแนวคิดของ Clark and Mayer (2003) ที่ได้นำเสนอองค์ประกอบของการเรียนการสอนแบบผสมผสานออกเป็น โดยจัดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ องค์ประกอบด้านออฟไลน์ (Offline) และกลุ่มองค์ประกอบด้านออนไลน์ (Online) รวมทั้งแนวคิดของ Powell et al. (2015) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบผสมผสาน คือผสมผสานคุณสมบัติที่ดีที่สุดของการเรียนแบบเดิมๆ เข้าด้วยกัน ข้อดีของการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อมอบความเป็นส่วนตัวและความแตกต่างการเรียนการสอนในกลุ่ม ผู้เรียนข้อมูลจากการสนทนากลุ่มยังพบว่า ในด้านระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมควรกำหนดให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับช่วงเวลาที่นักศึกษาจะสามารถเข้ามาใช้งานระบบการฝึกอบรมได้ สำหรับด้านกลุ่มเป้าหมายนั้น ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมีความเห็นว่า กลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมการฝึกอบรมควรเป็นกลุ่มนักศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเป็นพื้นฐานมาบ้างแล้ว ในระดับที่สามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และโครงการได้ กิจกรรมต้องเน้นการเชื่อมโยงประสบการณ์ของนักศึกษากับการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจการสืบค้นและการวางแผนการปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ระบุว่า การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียน การทำงานและการดำรงชีวิต ส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเองโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุดควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ แบ่งปันความรู้และเนื้อหาผ่านเครือข่ายออนไลน์เน้นการสร้างสรรค์ และการคิดเชิงวิพากษ์เน้นการใช้เครือข่ายออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ เนื้อหาการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ และส่งเสริมความรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริงมากขึ้น (อติพร เกิดเรือง และคณะ, 2564) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มพบว่า ในการฝึกอบรมผู้วิจัยต้องออกแบบระบบการอบรมที่สามารถเข้าไปตรวจสอบความคืบหน้าหรือความเข้าใจในบทเรียนหรือแบบฝึกปฏิบัติการของนักศึกษา รวมทั้งจะต้องมีการถอดบทเรียนจากผู้มีส่วนร่วมเพื่อให้ข้อมูลสะท้อนกลับจากการปฏิบัติการซึ่งอาจจะนำไปในกิจกรรมขั้นสุดท้ายของการฝึกอบรม สอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับการโค้ชเพื่อการรู้คิด ของ วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล (2567) ที่ให้แนวคิดว่า ความต้องการของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา โดยทั่วไป

ต้องการใช้ศักยภาพของตนเองในการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ตอบสนองการประสบความสำเร็จในชีวิต การให้เกียรติ การเคารพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตนเองสนใจ และ ชนิตดา ภูหงษ์ทอง (2561) ที่เสนอว่ากิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดการสะท้อนเชิงวิพากษ์เพื่อการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนสอนของผู้สอนถือเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

ประเด็นที่ 3 การกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน อภิปรายผลได้ว่า จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมและพฤติกรรมบ่งชี้ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมไว้ว่า เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตามกรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครูของคุรุสภา ของนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา โดยกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินผลจำนวน 10 พฤติกรรมบ่งชี้ อันมีที่มาจากสารสนเทศจากกลุ่มได้ข้อมูลที่ตรงกันว่า มุมมองของครูและผู้บริหารส่วนมากในสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มองความรับผิดชอบด้านการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี ต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ชุมชน และระดับชาติ ว่าเป็นความรับผิดชอบหลักของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม ดังนั้นความสามารถในเชิงการบูรณาการกิจกรรม หรือ การออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่นักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษาพึงได้รับการส่งเสริมและพัฒนา ทั้งในแง่ของหลักการสอน องค์ความรู้เกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น และการปฏิบัติจริง เพื่อความพร้อมในการปฏิบัติงานจริงเมื่อเข้าสู่วิชาชีพ ซึ่งความมุ่งหวังดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้บางข้อของสมรรถนะทางวิชาชีพครู ด้านการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน ตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2564 เมื่อพิจารณาจากคำหรือข้อความที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน ได้แก่ การออกแบบการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การอนุรักษ์ ศิลปะ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และ ศาสนา เป็นต้น ทั้งนี้การอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการศึกษาและมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้กับนักศึกษาวิชาชีพครูยังสอดคล้องกับ แนวคิด Heritage Education ของ Yenifer Karina Valencia Arnica et al. (2023) ในงานวิจัยเรื่อง The Status of Didactic Models for Heritage Education: a Systematic Review ที่เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการหลอมรวมวิชาที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและความรู้ด้านการสอนไว้ในกรอบการประเมินเบื้องต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ประยุกต์วิธีการเชิงรุกและกลยุทธ์การศึกษาภายในและภายนอกห้องเรียนเข้าไว้ด้วยกัน และเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในฐานะทรัพยากรการสอนที่ส่งเสริมความเป็นพลเมือง ซึ่งไม่เพียงแต่มุ่งเป้าไปที่นักเรียนเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งเป้าไปที่การฝึกอบรมและจัดหาเครื่องมือการสอนหรือการประยุกต์สำหรับการสอนมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของครูอีกด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

6.1.1 ตัวอย่างการนำเกณฑ์ตามที่คุรุสภากำหนดมาวางกรอบการประเมิน อาจแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมบ่งชี้เดิม เนื่องจากมีการเพิ่มคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ในคำอธิบายพฤติกรรมบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน เพื่อสร้างความเข้าใจต่ออาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์ประจำหลักสูตรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประเมิน

6.1.2 ข้อค้นพบสำคัญจากการวิจัยพบว่าในมุมมองของสถานศึกษา ทั้งผู้บริหาร และครู มีมุมมองที่คาดหวังต่อครูสังคมศึกษาว่าเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมทั้งเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะในการเป็นนักการศึกษาและนักอนุรักษ์ที่สำคัญของท้องถิ่น ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตร หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา จึงควรวางแผนวางในการนำพฤติกรรมบ่งชี้ที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดสมรรถนะสำคัญของนักศึกษาของหลักสูตร

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจนำพฤติกรรมบ่งชี้ที่ได้มาเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังคมศึกษา

7. เอกสารอ้างอิง

- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2566). *ประกาศคณะกรรมการอำนวยการทดสอบ เพื่อขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเครื่องมือทดสอบและประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู ด้านการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติตน ตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2564*. <https://www2.edu.nu.ac.th/?p=7883>
- ชนัดดา ภูหงษ์ทอง. (2561). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง: ความท้าทายของผู้สอนในระดับอุดมศึกษา. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 24(1), 163-182. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/BSRI/article/view/101207/86773>
- ดรุณี จำปาทอง. (2560). สภาพการเรียนรู้การสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในระดับการศึกษาภาคบังคับ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, 10(2), 121-135.
- ที่ประชุมวุฒิสภา. (2566, 2 ตุลาคม). ระเบียบวาระที่ 4 เรื่องที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้ว [รายงานการประชุม]. *การประชุมวุฒิสภาครั้งที่ 18: เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งคณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรมพิจารณาเสร็จแล้ว*, กรุงเทพฯ, ประเทศไทย.
- นริศรา เสือคล้าย. (2566). แนวทางการประเมินสมรรถนะนิสิตนักศึกษาครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู. *วารสารปัญญา*, 30(3), 1-17. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/article/view/264450/180341>
- ปรัชญา เหลืองแดง. (2565). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของครูสังคมศึกษา. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 14(2), 465-482. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/view/261631>
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2567). *การโค้ชเพื่อการรู้คิด (Cognitive Coaching)*. จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.
- สถาบันสังคมศึกษา, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *รายงานความก้าวหน้าเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. 2559-2563*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อดิพร เกิดเรือง, ไชยวัฒน์ คำชู และชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล. (2564). แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถาบันอุดมศึกษาไทย. *วารสารมจร อุบลปริทรรศน์*, 6(1), 781-790. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/248127/168192>
- Clark, R. C. & Mayer, R. E. (2003). *E-Learning and the Science of Instruction*. Jossey Bass.
- Council of Europe Portal. (2021). *Local Heritage in Education*. <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/-/local-heritage-in-education>
- National Council for the Social Studies. (2023) *National Council for the Social Studies (NCSS) has Approved a New Definition of Social Studies*. <https://www.socialstudies.org/>

- Powell, A., Rabbitt, B. & Kennedy, K. (2014). *INACOL Blended Learning Teacher Competency Framework—INACOL*. <https://www.inacol.org/resource/inacol-blended-learning-teacher-competency-framework/>
- UI Green Metric Secretariat. (2022). *UI GreenMetric Guidelines 2022*. <https://greenmetric.ui.ac.id/publications/guidelines/2022/english>
- Yenifer, K., Jackeline, L., Fabian, H. & Fabiola, T. (2023). The Status of Didactic Models for Heritage Education. *A Systematic Review*, 6(12), 7611-7623. <https://www.mdpi.com/2571-9408/6/12/400>